

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRSÁK:

HEGEDÜS ISTVÁN

ÉS

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a **szerkesztőhöz** (lakik a belső-középutcában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a **kiadó hivatalba** (csillagútea, 15. sz. a.) küldendők.

A tanító-egyletek reformjához.

Vizer Endre, a „Pécsi tanító-egylet“ egyik tagja, ezen cím alatt: „Milyen legyen a tanító-egyletek működése, hogy azok nemesak a tanítókra, hanem az általános népnevelésre is nélkülözhetetlen intézményt képezzenek?“ — egy reform-tervezetet készített, melyet a nevezett egylet a többi hazai tanító-egyletek közt egyletünknek is megküldött tárgyalás végett. Egyletünk, dicsekvés nélkül vallhatjuk be, fennállása óta mindig szives készséggel ragadott meg minden olyan alkalmat, a mely által az általános népnevelés előmozdításához, erejéhez képest, bármily kis részben is, segítőleg közreműködhetett. Nem térhetett tehát ez úttal sem ki a felvetett kérdés elől, a melynél fontosabb reánk, a népnevelés munkásaira nézve, ez idő szerint aligha merülhet fel. E tudat vezette központi választmányunkat, midőn a sok érdemes közt esekély személyemben egyik tagját azzal bízta meg, hogy e tervezetet megismertessem.

E megbízásnak engedve, értekezésem folytán be fogom mutatni főbb vonásaiban e tervezetet, észrevételeim kíséretében, s azután szabadságot veszek e tárgyra vonatkozólag saját nézeteimből is egyet-mást elmondani.

Szerzőt e tervezet írására egyleti életünk rohamos lankadása készítette. A tanító-egyletek szerinte ma már — kevés kivétellel — alig vegetálnak: mindenütt csak hideg közönyt, részvétlenséget lehet észlelni. Az okokat, melyek e leverő változást ily rövid idő alatt előidézték, e tételekben foglalja öszsze:

„A legtöbb tanító-egyleteknél már keletkezéssőkör el volt hibázva az irány, el volt hibázva az eszközök megválasztása, melyek azon célhoz vezettek volna, melyet minden igazi népnevelői egyletnek elérni kell, hogy főtörekvése legyen.“ Továbbá: „Hibáztunk abban, hogy előbb kezdtünk harsolni, mielőtt (mint) megtanultuk volna a fegyver-forgatást s a fegyverek célszerűségére nagyon keveset ügyeltünk; továbbá: előbb kezdtünk rombolni, mint megtanultak volna a jobb építkezést.“ Ezekhez még hozzá járul az . . . egyenlenség ördöge; vezéreink egymás ellen fordultak s nem éppen a legtisztesebb fegyverekkel iparkodtak egymást a világ előtt nevetségesé tenni s ez által testvér romon, minél magasabb polcra és hírnévre emelkedni.“

Im ezek azok a főbb okok, melyeknek következtében Vizer pályatársunk szerint saját ügyeink és érdekeink, de főképpen a népnevelés szent ügye szenvedett.

A felszólalás a tanító-egyletek reformálására nézetem szerint is indokolt. Nem azért, mintha azon nézetnek akarnék én is apostola lenni, hogy alig születénk meg s hatásunkban már is halva vagyunk, vagy a mint a magyar ember mondani szokta: halva születünk. A világhistoriából tudjuk, hogy a népek életében minden békés átalakulás csak lassan, alig észrevehetőleg történik, és pedig annál lassabb processussal, minél nagyobb fontosságú a célba vett átalakulás. Évezredek egyengették útját a kereszténységnek, s századok teltek el, míg az elhintett magvaknak a nép egyeteme lett őriző pásztora. Csak egy évtizede sincs annak — pedig vajmi kevés ez a

népek életében — hogy forrón szeretett alkotmányos létünk újból elismertetett, s hogy a csak is a szabadság szférájában tényező egyesületi élettel a tanítói egyesületek is létre jöhettek. Ily rövid idő alatt pedig, ha nem is mindent, de mégis tettünk valamit. A népnevelés munkáját nem lehet forradalmi úton, villanyszerűleg végezni: itt a növekedés, a jobbulás természetesen oly lassú, hogy csaknem észrevehetetlen. Ily szempontból fogva fel e kérdést, vagyok azon nézetben, hogy a tanító-egyletek reformálására célzó törekvés indokolt. Nem anathemát foglal ez magában e tetsületre, hanem csak enynyit: közel egy évtizedes működésünk után illő egy visszapillantást vetnünk lefolyt működésünk terére, hogy a szerzett tapasztalatokat a jövő számára felhasználva, még többet tehesünk.

Midőn valaki oly nagy fontosságú kérdést vesz boncolás alá, melyet a kezünk alatti értekezés rejt magában: annak nem lenne szabad még csak két soron keresztül sem afféle üres szavakkal elégednie meg, a milyenek ez értekezés jókora részét elfoglalják. Ha orvosolni akarunk, előbb bajainkat kell feltüntetnünk. Kutatnia kellett volna tehát az írónak, — feltéve, hogy lehet tere a kutatásnak, azon tényleges — kiválólag kívánom hangsúlyozni e szót — okokat első sorban és mindenek felett, melyekből tisztába jöhetnénk egyleti életünk hanyatlásával, működésünk meddőségével, s melyek másfelől felszólalását indokoltá, érthetővé teszik vala. Mert az ilyes frázisok: „Előbb kezdtünk harcolni, mielőtt megtanultuk volna a fegyverforgatást; előbb kezdtünk rombolni, mint megtanultuk volna a jobb építkezést; a legtöbb tanító-egyleteknél már keletkezésökkor el volt hibázva az irány, el volt hibázva az eszköz megválasztása“ stb. ezek csak úgy oda vetve nem csak engem nem győztek meg, de — úgy hiszem — mást sem igen világosítanak fel a felől, hogy hát tulajdonképpen hol fáj nekünk?

. . . Egy kissé gyakorlatibb szférában kellett volna tehát t. pályatársunknak mozognia, mert az ilyen kérdéseknél — a mint mondám — nem csak az fontos, hogy miként és mit tegyünk ezután, hanem annak is érdekelnie kell mindnyájunkat, hogy mit és hogyan tettünk és mennyiben hibáztunk a múltban, mert csak a múlt tel-

jes átértése adhatja a jövő kulcsát kezünkbe. A tárgy ez oldalával az ezután érdeklődők kell, hogy megbirkózzanak.

Enynyit észrevételt tenni szükségesnek látam ez operatumocska bevezetésére, annyival is inkább, mert elmondott szavaim jogosultságát e tervezet meritálisabb részei is jó részben igazolni tudják. Térjünk tehát ezekre.

A tanító-egyletek reorganizációját célzó reformjait szerző 8 — vagy ha úgy tetszik 8+5 — pont alá foglalja. Im bemutatom:

Minden tanító-egyletnek törekvése legyen:

1-ör, mindazt, a mit a nemzetiségek és hitfelekezetek egymástól elválasztanak, egymással egyesíteni;

2-ör, a népnevelés és néptanítók tekintélyét lehetőleg emelni;

3-ör, a tanítókat az erkölcs kapcsával lehetőleg összefűzni s egyesíteni;

4-er, a tanítók önképzését minél jobban eszközölni;

5-ör, az üldözött tanítókat pártolás alá venni, s az eltévedteket jobb útra téríteni;

6-ör, a népet a népnevelés ügyének megnyerni;

7-er, a néptanítók anyagi helyzetét — lehetőleg — javítani;

8-ör, a népiskolák tanszereit s tankönyveit javítani, s ha kell, újakat szerkeszteni.

Továbbá, e törekvések valósítása érdekében:

1-ör, az egyes megyék összes tanítói egyesüljenek megyei tanító-egyletekké;

2-ör, a megyei tanító-egyletek osztassanak fel, a megye nagyságához aránylag, kellő számú vidéki tanító-körökre;

3-ör, a körök osztassanak fel szakosztályokra;

4-er, Az egyes kerületekben levő megyei tanító-egyletek egyesüljenek kerületi egyletekké;

5-ör, az ország összes egyletei végre képezzék a „tanító-egyletek országos szövetségét.“

* * *

Ez a reformtervezet az, melytől üdvös működést remélhetünk! . . . Ha reform, eo ipso új; s ha új: figyelmünk — mondhatom — elég felületes volt a néptanító-egyletek törekvése programjának megállapításánál. Igen is: csak azon szempontból nézhetjük e tervezetet, mint új valamit, mert írója sehol sem szól oly értelemben,

mintha felállított tételei eddig is a tanító-egyletek működési törekvését képezték volna, csak hogy azoknak megvalósítására nem használtak alkalmas eszközt; hanem úgy tünteti fel tételeit, mint saját nézeteit, mint önalkotta eszményképét a tanító-egyleteknek.

Pedig nem éppen így áll a dolog. E tervezetben a mi jó van, az nem új, azt eddig is tudtuk, annak valószínűsítésére eddig is törekedtünk; a mi pedig új, az vagy felesleges, vagy üdvösebb eredmény létesítésére nem alkalmas. Sokkal több hasznot szerzett volna t. pályatársunk annak a közügynek, melynek szolgáltni akart, ha bár csak egy eszmét, melynek valószínűsítéséből a népnevelésre üdvöt vár, gyakorlatilag kifejt vala; mert egy ily kísérlet szerencsés megoldása minden felületnél kissé mélyebben gondolkozó néptanító részéről helyeslésre és támogatásra talált volna.

De lépünk közelebb s ez általános vonások után ismerkedjünk meg a részletekkel is.

Tervezetét Vizer kollegánk a tanítói egyesületek célja formulázásával nyitja meg, mely eképpen hangzik: „Minden tanító-egyletnek kell, hogy főcélja legyen: az általános népnevelést igazi erkölcsre alapítva folytonos őrszeggel kísérsni s azt mindinkább javítani, tökéletesíteni.“ Ha jelszavunk — okoskodik ebből kifolyólag a szerző — a közös erkölcs lesz, ha a közös népiskola ellenségei látni fogják „erkölcsös működésünket“: ellenségekből barátokká lesznek s azon belátásra fognak jutni, hogy jobb hívőt fognak nevelni, ha a felekezeti vallásoktatást nem a legzsengőbb korban kezdik meg, hanem a midőn a gyermek már önállóan gondolkozni kezd.“

E felolvasott cél oly korrektül van formulázva, s mint eszme magában oly szép, hogy mint ilyet kifogásolni sem én nem fogom, sem, úgy hiszem, más nem fogja. De van a kérdésnek más oldala, t. i. hát valami egyéb volt-e eddig törekvésünk? Ez, mint öszszfoglalatja, vagy helyesebben mondva kútfeje a kezünk alatt levő tervezetnek, reform-e, melytől a tanító-egyletek üdvös működése várható? . . . Megvallom, én a tanító-egyletek célja formulázásának ezt oly quintessenciájául találom, hogy egyesülésünk motivumát véve irányadóul, kellő rövidséggel és korrektséggel még akarva sem tudnám másként kifejez-

ni. Vallás és nemzetiségi actiók, hazafiatlan üzelmek propagandái tudtommal tanítói egyesületek nem voltak, s úgy újabb intő szó arra, hogy „jelszavunk a közös erkölcs legyen,“ felesleges; mert lelkünk előtt állott ez már akkor is, midőn a nép szellemi és erkölcsi érdekei előmozdítása céljából létet adtunk egyesületünknek.

De van e tételnél még egy gyanúsán hangzó észrevétele is Vizer urnak, mondván: „Sőt ha — a közös iskola ellenségei — látják erkölcsös működésünket, azon belátásra fognak jutni, hogy jobb hívőt fognak nevelni, ha a felekezeti vallásoktatást nem a legzsengőbb korban kezdik meg.“ A jövődőre vonatkozó ily magunktartásának javallata hallgatólagos vád a multra nézve. Ámde talán maga Vizer úr sem akarta kétségbe vonni az öszszes hazai tanító-egyletek erkölcsi irányát? A mi pedig azt a „jobb hívőt“ illeti, csak annyit jegyzek meg erre: meglehet más szempontból értelmezzük azt mi, és másból azok, kiknek hívőkre van szükségök. De megemlékezve azon igazságról: „qui multum probat, nihil probat“, menjünk tovább a tervezet részletezésében.

(Folytatjuk.)

Néhai gróf Mikó Imre

egy tanügyi levele.

E levelet, melyet alább egész terjedelmében közlünk, a keserű emlékü, 50-es évek vége felé, (1858-ban) mint a nagy-nyedi ev. ref. főiskola főgondnoka, írta a megboldogult nemes gróf a forradalom alatt feldúlt eme nagyhirű tanintézet tanári karához. Mi kegyeletes emlékezettel vettük át a derék „Erd. Prot. Közlöny“ f. évi 4-ik számából, egyfelől azért, mert e sorok is tanulságos pillantást engednek vetnünk azon férfiú lelkébe, kinél — mint a megneveztük Közlöny méltán írja — „a prot. nevelés és oktatás ügyének a fejedelmek kora letűnté óta buzgóbb barátja s Maecenasasemki sem volt;“ s másfelől azért, mert abban is egyetértünk az Erd. Prot. Közlönnyel, hogy „az eszmék, melyek e levélben kifejezést nyertek, értéküket maig sem veszítették el,“ sőt teljesen méltók ma is arra, hogy hazánk tanítói s tanárai lelkükre vegyék. A szerk.

Tiszteletes tudós Tanári kar!

Miután az isteni gondviselés jóvoltából nagy-nyedi főtanodánkban mind a tanulók, mind a tanárok létszáma, s ezzel kapcsolatban a tanítás és nevelés ügye is oda emelkedett, általában pedig ezen nevelő intézetünk lételemnek s jövődőbeli feladatának kérdése a végleges megoldás azon pontján áll, hogy régi jogainak kivívását s tör-

téneti életének új folyamatba indulását nem sokára bevégezett ténynek mondhatjuk: elérkezettnek látom az időt arra, hogy az ezen nevelő és tanintézetünkben a tudományos és erkölcsi nevelés- és tanításügyre nézve nézeteimet a tiszt. Tanári karral közöljem, s annak saját szakkörükben jövőre alkalmazására felkérjem.

Tettem indoka hazai viszonyaink megváltozott voltában van. Nemzetiségünk ügyének fő őrbástyái ez idő szerint az irodalom és iskolák; lehető nagy körre kiterjedt alapos szív- és értelmi műveltség, nemzeti általános hűségérzet és jellemzilárdság az, a mi fenmaradásunkat s a birodalmi idegen elemek közötti fel nem oladásunkat biztosíthatja. E tényállás egyfelől az iskola gondnokoknak kültja hangosan fülébe, hogy az idők szavát értsék meg, hogy a kötelelességeiket teljesítsék, hogy fontos állomásaikat sine curáknak ne tekintsék; másfelől a tanároknak is kettőzött hivatali buzgalmat és szigorú lelkiismeretességet tesz kötelelességökké. Egyik mint a másik, ki ez ellen cselekszik, vétkezik nemzete ellen, rossz fia a honnak s hanyagsága okvetetlen a maradék átkát vonja egykor magára.

A legbensőbb lelki örömmel tapasztaltam én eddigelé nagy-nyedi főtanodánkban a tanárok őber és erélyes köteleesség-teljesítését és az ifjakkal való nemes és bizalmas bánást, valamint az ifjúság szorgalmas tanulását s külső magaviseletében illedelmes modorát, mely utolsónak legfeltűnőbb s kedvesebb bizonyossága azon az iskolák évkönyveiben ritkán előforduló tény, hogy a közelebb múlt egész iskolai év folytán a ifjú közül egyetlen egy is erkölcsi hibáért büntetés kényszerűségét elő nem idézte.

Meg voltam elégedve, sőt lepve az iskola növendékeinek az ének és zene, a szépművészet e tárgyaiban való jártasságával. Mindezekre nézve nincs egyéb mondani valóm, mint az, hogy tanári kar és tanuló ifjúság menjenek az eddigi dicséretes úton tovább előre, magasabbra.

A tanítás és tanulás, vagyis a lélek- és jellemképzés benső lényére és irányára nézve ellenben úgy győződtem meg, hogy az újabb időben a sok kézikönyv, a számtalan tanulás-könnyítő eszköz, az elmének és időnek szerfeletti tantárgyakkal betöltése, a magán szorgalmat esőkentette, a lélek és szív önkényes munkásságát s ön erején való szabad fejlődését nehezebbé tette; annak, hogy méjjenható talentumok, erős meggyőződésű honfiak képződjenek, mihez az alapot kérdésen kívül az iskolai nevelés adja, útját csaknem merőben elzárta. Ez irány a tanodákban, nyilvánvalólag, a közéletből és intézményekből ment át, hol és melyek által a polgár, a legmagasabb műveltségű és leglelkiszegényebb egyformán, az önálló cselekvéstől s szabadabb életnyilatkozattól távol, gondolataiban és tetteiben úgy szólván kézen fogva vezették. Ez a tanodák magas rendeltetésével s általában a szellemi és erkölcsi tökélyesbüléssel sehogy sem fér össze. Ez itt-ott mutatkozó jelenségnek rendes állapotá nem szabad lenni; s hogy ne legyen, a felett őrködni legkivált az iskolagondnokok és az összes tanári kar kötelessége. Csak egy-két tizeddel kell gondolatainkban visszamenni a múltba: láthattuk ott, mennyire tág és szabadabb tér volt engedve hazai intézményeinkben testületeknél úgymint egyéni állomásokon a talentumnak, a szemé-

lyes ügyességnek és jó akaratnak! Ezen szellem lengette át vallásos életünket is, befolyt a tanodák lakóira, jótékonyan hatott a tanítás és nevelés önmunkás irányban fejlesztésére, felébresztette tanítókbán és ifjakban a nemesb értelembeeli becsvágyat, az önerő gyakorlatára ösztönt, a léleknek bátrabb és magasabb szárnyalásra lelkesedést adott, szóval: a magán szorgalom, önálló tetterő és lelki munkásság karjain a legderekből tisztviselők és bírák, a legbuvárkodóbb elmék és tudomány-kedvelő férfiak, végre a legerősb politikai jellemek növekedtek.

Ha ezek úgy vannak és helyesek, akkor a mi tanintézeteinkben a nevelés- és tanmódnak, vagy is a szív- és jellemfejtési iránynak, az új formák között is lényegben a régieknek kell maradnia; nekünk ifjainkban kivált a magán szorgalmat kell felébreszteni, az önálló szellemi munkásság esiráit ápolni, a tudománytárgyak benső szépségeivel inkább mint külső héjával megismerkedtetni, a nevelésben a szív és lélek épen megtartására, a férfúú és hazafias jellem szeplőtlenységére kell fő gondot fordítanunk, azért, mert erre van nemzetünknek főszüksége, mert ennek helyessége felől sok szózat s nemzetünknek a vallás és tudomány, a harcok és közigazgatás terén aratott ezer dicsősége tesz tanúbizonyosságot. Én, a mint tartósabbnak hiszem azon virág életét, mely a szabad légen, mint a mely virágházban fejlett ki: úgy alaposabbnak tartom azon tudományt, szilárdabbnak azon jellemet, mely a magán szorgalomnak, önálló lélek szabad vizsgálódásának gyümölcse, mint azt, mely mások fáradsága után, a mi igyekezetünk és utánjárásunk nélkül, úgy szólván ingyen lón sajátunkká. Legyen a tanítónak kezébe rendelt kézikönyv, de legyen a fejében kellő tudomány, legyen szívében buzgó ügyszeretet. Mondja el a tanítvány feladott tárgyat, de főképpen értse át alaposan, tegye magáévá annak lélekét és értelmét egészen. Üljk ki a köztanítási órákat, de folytassák tanulósaikat azokon kívül is; zárodjanak be a hallgató termek ajtai, de ne a tankönyvek egyiknek kezében és asztalán is. Olvasson jó segédkönyveket s pótolja kézikönyve hiányát egyik, jegyezze fel tanítójának szóbeli magyarázatát a másik, olvasson alapos szakkönyvet s vegyen időt utángondolásra, csendes elmélkedésre mindkettő. Csak így ragad meg az eszme, így gyűl rendszeresen s áll használatra mindig készen az ismeret, így válik vérővé az embernek a tudomány. Ne támaszkodjék régi érdemeire a tanító, ne akarja az évtizedekkel ezelőtt szerzett ismereteivel elégíteni ki ifjaink tudományssomját, mert a tudomány szüntelen megy elébb, s ha ők megállnak, fennakad velök egy egész nemzedék haladása, ha visszafelé mennek, visszatér bennök a nemzet közműveltségének haladó folyama.

A mondottakat a tiszt. Tanári karnak lelki gondjaira bízom, s kérem azoknak buzgó teljesítését. Nézeteim csak általánosságban kifejezvék; ámde a kikhez intéztem, mind tudós férfiak, sokkal képesebbek mint én, e téren egészen laicus, azoknak mind részleteit kikerekíteni, mind az alkalmazás módjait és útjait megtalálni.

A könyvnelkülöztetés és megkezdése.

(Befejező közlemény.)

Látjuk tehát, hogy a tudatos beemlékezéshez vezető út csak az, a melyen halad a szakértő tanító, midőn lépésenként vezet rá a tanítványát arra, hogy hogyan kell a kézikönyvének hasznát vennie.

Az eddig mondottakból eléggé kidomborúl az a szabály, hogy csak olyan dolgokat adjunk a gyermeknek beemlékezés végett, a mit kellően megértett. Ebből önként következik, hogy üresen kongó frázisokat, a melyeknek nincs határozott értelmük, hanem csak kovályognak a sejtelmek és allegóriák fellegeiben (l. némely irány- és költészettani, szépirodalmi és más hasonnemű kézikönyveinket); vagy olyanakat, a melyeknek van ugyan értelmük az érettebb ész előtt, de azért gyermekre nézve mégis csak üres szóhalmaz, ne kívánjuk beemléztetni, ne gyötörjük vele a tanuló lelkét.

Végezetül álljon itt egy példa, melyen kísértünk meg — dr. Lauekhart jeles paedagogus nyomán — gyakorlatilag venni alkalmazásba azt az ajánlatunkat, hogy míg a tanuló eléggé bele nem jött abba, hogy kihasználja tartalmával tudatosan bánni tudjon, addig vigyük mi magunk a lehetőleg közel a tárgyat az ő értelméhez, belátásához; és pedig ne csak a tartalmat, hanem az alakot is, hogy a mennyire lehet, ne maradjon se a lényegben, se az alakban, a mely sokszor maga is lényeg, valamely homályos, vagy éppen sötét rész, a melyről nem tud számot adni.

Legyen péld. beemlézendő a következő kis elbeszélés:

„A sovány étel.

Zsofi az ebédnél panaszkodott anyjának, hogy az étel nagyon sovány, s le is tette kanalát; ő bizony nem eszik. „Nem tehetek róla — felelt röviden anyja — most nincs egyéb, hanem majd vacsorára készíték valami jobbat.“

Délután elküldte Zsófist az anyja a szolgálóval a kertbe burgonyát ásni, és Zsofinak egész estig szedni kellett a burgonyát a kosárba.

Este föladja neki anyja a vacsorát, Zsofi megkóstolja s mond: „Na már ez egészen más étel, ez jobb ízű ám!“ Jól lakott belőle. Anyja csak nevette; végre így szólt: „Ez éppen az az étel volt, a melyet délben nem ettél meg; most jobban esett azért, mert egész délután szorgalmasan dolgoztál.“

1) Miután a tanulók előtt felolvastattott, első teendője nem lehet egyéb a tanítónak, mint megügyelni, vajjon nincs-e a tartalomban olyan szó, vagy mondat, a melyet nem mindegyik gyermek ért tisztán. Itt péld. a „burgonya“ alatt, lehet, hogy némelyik nem tudja,

mit értsen (Erdélyben pityoka, krumpli a neve) Az ilyeneket tehát mindenképp előtte értesse meg velök.

2. Vizsgálja meg a lakilag, vajjon nem fordul-e elő oly szövevényes mondat, a melynek szerkezetével a tanuló nincs tisztában? Kivált a közbeékelt mondatokra figyeltesse, a melyek egy másik mondatot ketté osztottak. Itt van helyén, arra is felhívni a figyelmet, hogy a mesében nem csak az író beszél, hanem a szereplő személyek is. Kerestesse ki s vétesse észre, hogy az ily mondatok idéző jel közé vannak zárva, valamint a közbeékelt mondatok zárjel (két vonás) közé.

3. Segítse rá, hogy az elbeszélés főbb részeiről (dispositio) a tanulók egy áttekintést szerezzenek. Előbb szó van arról, hogy Zsófi ebédnél nem evett, mert soványnak találta az ételt. A második részben arról, hogy egész délután dolgozott. A harmadikban arról, hogy vacsoránál jó étvágygyal megette a délben félretett ételt.

4. Kerestesse ki a főbb (csakis a főbb) mondatokból az állítmányokat, s írja, vagy írássa le a táblára.

1. panaszkodott. 2. felelt. 3. elküldte. 4. szedni kellett. 5. föladja. 6. megkóstolja s mond. 7. nevette, így szólt.

„Hány van összesen? 7. Mondjuk el egy párszor mindnyájan egyszerre, hogy jól véssük be az eszünkbe.“

5. Most vegye rendre, s a szöveg értelmében bővíttesse ki ilyen formán: „panaszkodott.“ Ki? Zsófi; mikor? az ebédnél; kinck? az anyjának; miről? hogy az étel nagyon sovány. Ezt mondjuk el egy mondatba fűzve:

„Zsófi az ebédnél panaszkodott anyjának, hogy az étel nagyon sovány.“ Mondjuk el mindnyájan egy párszor, hogy el ne felejtjük. Mit tett Zsofi azután? „Le is tette kanalát; ő bizony nem eszik.“ Ismétlés.

Foglaljuk össze az egészet: „Zsófi az ebédnél panaszkodott anyjának, hogy az étel nagyon sovány, s le is tette kanalát; ő bizony nem eszik.“ Ki tudja hiba nélkül elmondani? Ismétlés karban (mind együtt mondják egyszerre).

Melyik a 2-dik állítmány? „felelt“; ki? „az anyja“; hogy? „röviden“; mit? „Nem tehetek róla, most nincs egyéb, hanem majd vacsorára, készíték valami jobbat.“ Vajjon minő hanglejtéssel mondhatta az anyja? mondjuk mi is úgy! Ismételjük el még egy párszor. Most ékeljük be az író szavait, a mint a könyvben van. Ki mondja el elejétől kezdve szóról-szóra? Ismétlés karban helyes hanglejtéssel.

Melyik a harmadik állítmány? „elküldte.“ Ezzel is hasonlóképpen bánunk — és így tovább. — Végül a tanító biztatólag megjegyzi, hogy most már jól megértvén s jól útba indulván, olvassák el otthon egy párszor, s nem lesz egy is, a ki holnap szó hiba nélkül fel ne tudná mondani.

Lehet, hogy ez a kis elbeszélés könnyűsége egyik másik tanítótársamban azt a gondolatot ébreszti fel,

hogy felesleges fáradtság ez; e nélkül is megértik s betanulják azt a gyermekek. De ha azt a vidámságot, készségeket és könnyűséget, a melylyel a gyermekek így vezetve rövid idő alatt célhoz jutnak, összehasonlítva azzal az unalommal, egyhangú darálással, a melylyel, mentükre hagyva, bemagolnák: lehetetlen be nem látnia a nagy különbséget. Kivált ha a betanulandó szöveg tömöttebb, nehezebb, hálára kötelezte kis tanítványait, ha ilyenformán eszközre adta, hogy hogyan kell a megemészthetetlennek látszó anyagot is elkészíteni szellemi éledeletté.

Valószínű nem egy tanító részéről az az ellenvetés is, hogy „jó, jó, de nincs arra idő, hogy egy dologgal ilyen sokáig bajlódjunk!” Hát hova sietnek, tisztelt tanító társaim?! Ha valahol áll az az oktatástani tétel: „időzz az elemeknél (azaz kezdetben ne siesd el a dolgot) itt csakugyan állnia kell, midőn a tanulás legfárasztóbb módjára, a szószerinti könyv nélkülözésre akarjuk tudatosan rávezetni a tanulókat. Hisz a zaklatott, hebehurgya útrakerekedéshez még szerencsés útat sem kívánhatunk, mert tapasztalásból tudjuk, hogy feleüton leroskadnak a teher alatt, s az examen, a mely az ily iskolai utazás célja szokott lenni, ritkán egyéb, mint kínvallatás, a hol az értelem nélküli emlékező tehetség rakja le már alig bírható terheit, hogy aztán örökre elfeledje.

Minden dolgával úgy van az ember, hogy kezdetben észére kell adni azon fogásokat, a melyekkel sikeresen végrehajthatja. Később, miután belekapott, mind könnyebbé válik. A könnyű nélkülözötésnél sem leend szükséges mind végig ez a részletesség: ha a tanulók rákaptak, elvégzik ők magok; sőt ha jól bele vannak hozva, nem is fognak másként tanulni tudni, csak is helyesen.

Tisztelt pályatársaim! Iskoláinkban ezer meg ezer azon szánandó tanuló gyermekek száma, a kik fáradtságosan gyötrik magokat a magolással; vajjon nem tartozunk-e irántuk annyi részvétellel, hogy könnyítsünk rajtuk, ha tehetjük; s nem megérdemli-e az ajánlatba tett eljárás mód, mely éppen e megkönnyítést célozza, hogy próbáljuk meg, de ne előítélettel, hanem jóakarattal, és ha sikeresnek tapasztaltuk, vegyük alkalmazásba?!

Paal Ferencz.

A népoktatás haladásának egyik legnagyobb akadálya.

(Befejező közlemény.)

Nézetem szerint az említett akadályok elhárítására im ez a legfontosabb s legszorgosabb teendőnk: ébresszük a szülőket nevelői feladatuk s kötelességük öntudatára; keltsük fel bennök az érdeklődést saját gyermekeik nevelése iránt; s így lassanként vonjuk be őket a népok-

tatás előhaladásán munkálók körébe. Csak így várhatjuk, így remélhetjük azon ügy felvirágzását, melytől függ nagy részben hazánk anyagi és szellemi emelkedése, s melyért mi is anynyit fáradunk, s kormányunk is anynyit áldoz.

Az erre fordított munkánk eredménye leend az iskolán kívüli teendőink koronája.

De hát miként s mily eszközök által tehetjük ezt?—kérdik talán ügybarátaink. Vagy talán némelyek ezt plane lehetetlennek is tartják?

Hiszen egy egész nemzetet kiemelni tudatlanságából, nem lehet rövid idő alatt; ezt csak lassanként, talán századok alatt az iskolákból kisugárzó ismeret valósíthatja meg.

Ezen ellenvetések mind igazak, de itt nem is arról van szó, hogy nemzetünk tudatlanságban sinlő tömegét egy varázsütéssel a tudományok Olympusára emeljük, hanem arról, hogy a közérdeklődést ébresszük fel a népben, ismertessük vele tudatlanságát és fokozzuk azon ohajtását, miszerint gyermekét igyekezzék többre nevelni, mint elődei tevék; nevelői eljárására serkentsük, s a hol tehetjük, adjunk erre útmutatásokat. És ezt nemcsak, hogy lehet tenni, de halaszthatlanul hozzá is kell kezdenünk.

Való ugyan, hogy e tárgyban eddig is történtek egyes lépések, azonban gyökeres reformról még sem volt gondoskodva, — legfeljebb a tanítók beszéltek alkalomszerűleg a szülőknek valamit, de a mely kellő hatást nem idézett elő. Különben is ily nagy feladathoz nem egyenként, hanem tömegesen kell hozzájárulni, hogy aztán eredményt várhassunk.

A szülők s általában a nép szellemi ébresztésére s a népoktatás iránti érdeklődés emelésére egyik főeszközül tekintem az irodalom azon részét, mely a nép között nagyobb mértékben el van terjedve.

Természetesen itt nem értem szakközönyeinket, szakkönyveinket. Ezek csak a tanítók kezein forognak. A szülőkhez csak néha, elvéte jut vagy egy, s ezt is azonnal félre lökik, mint rájuk nem tartozót. Hanem értem a ponyva irodalmat, mely hihetetlen arányban van elterjedve a nép között. Nincs oly heti- vagy országos vásár, melyen egy-egy vándorló könyvárús ezen irodalom termékeit halommal ne árúsítná el, darabonként 5—6 krért. Természetesen legnagyobb részben mind olyanok ezek, melyek megannyi rémtörténeteket tartalmaznak.

Nem rég volt szerencsém látni egy ily művet, mely a Tatar Péter-féle kiadást is túlhaladta, s melyet 4—5 krért tömegesen vásárolt meg a nép. E füzetke első lapján az volt írva: hogy ezt a Jézus dobta le az égből egy kőben; továbbá pedig azzal volt ajánlva, hogy a ki ezt olvassa vagy olvastatja, annak bünei iránt az isten kegyelmes leend. Hatalmas fegyver, melyet jobb célra is fel lehetne használni, mint a nép babonásságának terjesztésére!

Vajjon nem lehetne-e: tömegesen fellépve, az ilyen műveket betiltani; s ezek helyett nem lehetne-e oly apró műveket bocsátani a nép közzé, melyekben a szülők gyermekeik nevelésére tétetnének figyelmesekké, s melyek-

ben a rossz nevelés káros következményei megragadó képen állíthatnának a szülők elébe, hogy így őket nevelői kötelességük öntudatára ébresztenék? . . .

Továbbá ott vannak naptáraink, melyeknek olvasmányi részét többnyire nevetséges és minden szellemi táplálékot nélkülöző mesék és adomák teszik. Kevés család van pedig még az alsóbb néposztályban is olyan, mely évenként egy naptárt ne venne, habár csak azért is, hogy a napok számát tudja és az időjárást megtekinthesse. Hanem aztán ha megvette, üres óráiban vagy a téli hosszú estéken elolvassa az apa vagy anya, vagy ha olvasni nem tud, tanuló gyermekével elolvastatja mind azt, a mi benne írva van. Tudok oly esetet, midőn a falúsiak naptár-vásár alkalmával abban egyeztek meg, hogy vegyének különfélét, s majd egymástól kieserélve olvassák el.

Miért ne lehetne évenként ezen naptárakban egy helyet szentelni a nevelésnek, az iskolának is? Így a szülők a nevelésről, annak legfontosabb elveiről, a teendőkről, az iskolához való viszonyokról némi fogalmat szerezhethetnének.

De menjünk egy kissé tovább és nézzük meg, mennyi apró-cseprő politikai és úgynevezett szépirodalmi lap jár szerte az ország minden községébe, melyek a nagy számú olvasó közönséget, férfit és nőt egyaránt minden nap úgy ellátják politikai haszontalansággal, pusztító hatású divattal, üres beszélyekkel, hogy a fő elkábúl bele, s alig képes valami másra gondolni. Ha két ember összehatalálkozik, legelső, miről beszélni kezdnek, a politika; vagy két nőnek a politika mellett a divat. Gazdászati, ipar, mesterség, nevelés, iskola: mindez feledve van!

Milyen szépen megférne e lapok [hasábjain a szülőknek írt s könnyen felfogható alakban szerkesztett gyakorlati cikke a nevelés köréből; milyen jól lehetne ezekben is ostromozni a hanyag szülőket, s mily szépen el lehetne mondani, hogy az iskolák csak értők és azért vannak, hogy gyermekeik nevelését elősegítsék. Illő lenne tehát, hogy mint ilyeneket méltassák több figyelemre! Lehet, hogy az első közlemények olvasatlan maradnának, de végre mégis hozzá fogna ma egy, holnap kettő stb. az ilyenek olvasásához is, s így végre az olvasó közönség megbarátkoznék a nevelésügygel, s az eredmény ki-maradhatatlan lenne.

Így lehetne szerintem általánosítani a nevelés-oktatás fontosságát, s így lehetne elérni azon ohajtandó időt, melyben jeles szakközönségeink, s azoknak jóra irányuló közleményeit nemcsak a tanítók, hanem a szülők is olvasnák s okólnának azokból, a minnek végeredménye az lenne, hogy a szülők a tanítóval kezdet fogván együtt, közös erővel végeznék azt, mit most a tanító egyedül kénytelen hordozni.

Ily irodalmi irány teremtésére pedig sokat tehetne az 50-es bizottság, s mozoghatnának ez érdekekben a hazai tanító testületek és egyesületek is. Sokat tehetne főleg a m. kormány, ha a ponyva irodalmat s az ily szellemű termékek kiadását egyszer és mindenkorra erélyesen be-

tiltaná. De addig is, a míg ezt megérhetnők, az előbb jelzett tömeges mozgalom sokat lendíthetne ezen az ügyön, mert meg vagyok győződve, hogy—illetékes helyről nyert felkérésre — a hírlap- és naptár szerkesztők, öröme vezetnék a mondott irányban lapjaikat, naptáraikat, kivált ha a tanítók és tanügybarátok munkálataikkal a szerkesztők segélyére lennének.*)

Bartha Béni.

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

Miért szükségesek a kisdéd-neveldék?

Hogy miért szükségesek a kisdéd-neveldék, már sokszor és sokan elmondták; s e tekintetben újat tán mondani sem lehet; de miután minden új intézmény annyi ellentmondással találkozik: nem fölösleges azt minél többnek és minél több oldalról tüntetni fel. Csak így hihetjük, hogy intézményünket az ellentmondások ellenében is fenttarthatjuk, sőt időről-időre mind több pártolót nyerhetünk meg ügyünknek.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a kisdéd-neveldék szükségességét; még pedig úgy a gazdag, mint a szegénysorsú szülők gyermekeire nézve, s falún úgy, mint városon.

Falún, az okszerű nevelés érdekén kívül, megóvás tekintetéből lennének multhatatlanul szükségesek a kisdéd-neveldék. Ott a nép jobbára földműveléssel foglalkozik, házától távol, hová kisdédeit magával nem viheti, hogy felügyelhessen rájuk; hanem a kisebbeket a nagyobbakra bízva, a szobába be, vagy onnan kizárják. Így tölti el a gyermekcsereg falú-helyeken, az év legnagyobb részében, az egész napot haszontalanul, s igen gyakran oly körülmények között, melyekben a legnagyobb veszélyeknek van kitéve. Hány esetet lehet hallani, hogy a szobába zárt gyermekek gyúfával játszva a házat magokra gyújtották, vagy hogy a számukra kihagyott ennivalóból a nagyobb a kisebbnek úgy tele tömte a száját, hogy ez a belegyurtat nem levén képes egyszerre lenyelni, megfulladt tőle? Máskor meg úgy éri veszély a magukra hagyott gyermekeket, hogy a szobában levő tárgyakon mászkálva vagy egymást hurrázolva, leesnek, s egész életükre megbénítják magokat. Ha pedig a szobából kizáratnak, és szabadon áll előtűk az útcza, ott is új veszélyeknek vannak kitéve. Kutyája marja meg, szekér gázolja el, kútba, vagy folyóba fulnak bele; s így tovább. És ezen anyagi veszélyeken kívül mily kiszámíthatatlan az a szellemi veszteség, mit a társadalom, az emberiség veszít az ily magokra hagyott gyermekek lelkében. Csaknem úgy nő fel így a gyermek, mint az állat-, legfeljebb azzal a különbség-

*) T. munkatársunk e felszólalását anyanyival határozottabban ajánljuk hivatott párttársaink figyelmébe, mert a mióta a „Hon” s a többi nagyobb lapok példájára a vidéki lapok szerkesztőségei is állandó „tanügyi rovat”-okat nyitottak, azóta a tér ellen nekünk nem igen lehet panaszunk; de igen is lehet nekik az ellen, hogy a hivatottak — személyes sérelmeik elpanaszlásán kívül — vajmi ritkán veszik igénybe e tért.

gel, hogy beszélni megtanúl. De kitől? Gyermektársaitól, kik szintén hasonlóan nevedtek. Erkölcsei tekintetben is éppen ily káros a gyermekeket annyira magokra hagyni, mert így egymástól sok illetlen cselekvést és beszédet tanulnak el, mi egész életök folyamán meglátszik rajtuk.

Mindezen bajokat kisdedneveldek által lehetne megelőzni; hol kellő képzettséggel bíró egyének gondos felügyelete alatt biztonságban lennének a gyermekek, s helyes nevelésben részesítenének. A szülők is mennyivel nyugodtabban végezhetnék úgy munkájukat, ha gyermekeiket oly biztos helyen hagyhatnák, hol minden veszélytől megóva tudnák, sőt testben, lélekben gyarapodni látnák.

Városon is mind érezhetőbb a kisdedneveldek szükségessége. Itt nem annyira megóvási, mint nevelési szempontból; ámbár a szegényebb osztály gyermekei érdekében a megóvás szempontja itt sem mellőzhető.

A nevelési szempontot azonban azért kelle itt kiemelnem, mert fájdalommal tapasztaljuk, hogy gyakran az úgy nevezett műveltebb szülők sem bírnak elegendő előismerettel kisdedeik testi és szellemi tehetségeinek helyes irányban vezetésére és kimivelésére. Vesznek nekik játékokat, foglalkoztató eszközöket, de nem tudják mily módon, s mily fokozatban kell azokat alkalmazni, hogy az értelem és alkotási képesség fejlesztésének eszközcivé legyenek.

Itt ugyan már nagyobb számmal vannak olyan szülők is, kik talán meg tudnák adni kisdedeiknek a kellő nevelést otthon is, de házi gondjaik, elfoglaltságuk nem engedi annak rendszeres kivitelét. Az idő hiányán kívül nagy akadályja ennek az ilyen, nagyon elfoglalt szülőknél az is, hogy igen hamar elvesztik a türelmüket; pedig a nevelés s a tanítás az, a mi a legtöbb türelmet s a legtöbb önuralmodást igényli.

De birjanak a szülők bárminő előkészültséggel s legyenek mentek minden más gondtól, s ha idejük nagyobb részét kisdedeik nevelésére szentelhetik is: még akkor sem képesek helyesen nevelni.*) Nem; azért, mert szülők, s így kisdedeik iránt többnyire elfogultak. Gyermekükben csak szép tulajdönt látnak; s néha még többet, mint a mennyi van.

Ez már magába véve elég ok arra, hogy a szülők nem alkalmasak kisdedeik helyes nevelésére (!) De másfelől egyoldalú a magán nevelés még abban az esetben is, ha a gyermek nevelését oly idegen egyénre bízzák, ki a nevelésre kellő képzettséggel bír. Mert a család nem adhat a gyermeknek hasonló társakat; társaskör nélkül pedig nem lehet az egyoldalúságot elkerülni. Mert mindazon körülmények, melyek a társaskörben hatnak a gyermek lényére, nélkülözhetetlen kellek, ha egész és nem félszeg embert akarunk nevelni.

*) Ezt s a következő érvelést teljességgel el nem fogadjuk, mert mélyen meg vagyunk győződve, hogy minél korábban és minél teljesebb mértékben kivesszük a legtermészetesebb nevelők — a szülők — kezéből s a családok köréből a nevelést, annál kétesebb hatása s annál csekélyebb sikere lesz az iskolák munkásságának is. Egyébiránt e tárgyról legközelebből tüzetesen elmondjuk mi is a magunk véleményét. Addig is elnézést kérünk a t. szerzőtől, hogy a család ellen intézett eme kemény támadást már most sem hagyhatta szó nélkül a „Család és Iskola” Szerk

A magánosan nevelt gyermek többnyire elfogult önmaga és mások iránt, mert vagy többet, vagy kevesebbet tételez fel mindkét részre, mint a mennyi illenék. Képzelt, ábrándos, mivel természeti sajátjánál fogva érzi a társas-kör szükségességét. Képzelt lények társaságába helyezi magát, kiknek ő a feje; s kik mind megannyi hűséges alattvalók hódolnak neki, kiket arcának komoly, vagy vidám kifejezése boldogtalanná, vagy boldoggá tehet. Az ilyen magánosan nevelt gyermek annyira bele éli magát képzelt világába, hogy később, ha idegenek közé megy, körükben nem találja jól magát, mert azok nem olyanok, mint az ő képzelt világában élő emberek; azok nem hódolnak meg az ő akaratának, hanem kinevetik, kigúnyolják eszélytelen követeléseit. Ilyen esetben aztán nem marad egyéb hátra az illetőnek, minthogy visszavonul az emberek társaságától s az embereket rosszaknak, magát pedig szerencsétlennek vallja.

Ezért ajánlatosabb a köznevelés. Itt a gyermek megtanúl társaságban élni, saját akaratát a többség akaratával egyesíteni, munkásságát a közjólét előmozdítására irányozni; itt a hasonló és kevés különbséggel egyenlően fejlett tehetségek közt tér nyílik a versenyzésre, mely a haladás legbiztosabb eszköze. Itt a gyermeknek értelme, ismeretei az ő felfogásához alkalmazott beszélgetések és tárgyak szemléltetése által bővítetnek; cselekvés — és alkotásvágya alkalmas eszközök által gyakoroltatik. Itt azonnal tere nyílik a gyermeknek cselekvésben fejezni ki azt, mit elméletileg felfogni képes volt. És így a fokozatos fejlesztés mellett megkedveli a gyermek a testi és szellemi munkát, mely az ember boldogságának főtényezője. Értelme, cselekvés — és alkotási képessége párhuzamban fejlesztetnek; mert ezek egymást egészítik ki. Nyom nélkül tűnnek el a legszebb gondolatok a cselekvés- és alkotásvágy közreműködése nélkül; valamint az utóbbiakból folyó alkotások sem emelkednének soha a tökély magasabb fokára, a lélek közreműködése nélkül. Ámde a kisdedneveldekben előbb szükkörű, de fokozatosan terjedő ismeretek szerzése által felébred a gyermekben a tudvány, mely nem hagyja őt többé a tudatlanság homályában tévelyegni, hanem eszközli, hogy minden törekvése oda irányuljon később, hogy minél több ismeretet szerezzen.

Továbbá itt tanulja meg a gyermek a valódi érdemet becsülni, a midőn még a vagyon és rangkülönbséget nem ismeri — feltéve, hogy a nevelő elég lelkiismeretes, hogy az érdemest és nem az ajándékozót tüntesse ki. Csupán gyermeket ismer, kik közül egyik engedelmes, másik engedetlen; egyik figyelmes, másik figyelmetlen; egyik szorgalmas másik hanyag; s így tovább. És mindezek a gyermek figyelmét nem kerülik el s önkénytelenül respectálja azt, bárha egyszerű ruhában jár is, a ki magát a többiek fölött kitüntette. És ezen érzület oly mélyen nyomul a zsenge lélekbe, hogy vele fog nőni és vele fog megöregedni.

Ezek s még sok ezekhez hasonló indokok teszik szükségessé a kisdedneveldeket.

De hogy ezen intézetekben kellő sikert lehessen felmutatni, a szülők nyújtsanak segédkezet az által, hogy kisdedeiket születésük percétől kezdve neveljék

az egészségi szabályok szerint. Gondosan ügyeljenek fel testük fejlesztésére, érző szerveik épen tartására; tanítsák tiszta szókiejtésre, s minél több és tisztább képzet szerzésére nyújtsanak nekik alkalmat. Mindenekelőtt pedig a szülői gyöngéd, meleg és semmi által nem pótolható szeretettel hassák át a gyermekeik minden szép és nemes iránt-fogékony lelkét.

S ha a szülők ezen kötelezettségüket teljesítették, adják át a 3 évet betöltött gyermekeiket a kisednevelőnek, mely a csirájában levő tehetségeket tovább fejleszti, előkészítvén ezáltal az iskolára, s egyszersmind az életre.

Darkó Ottilia.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

A sepsi-szent-györgyi tanítók folyó évi január 7 én tartott gyűléséről.

1.) Elnök a gyűlést megnyitván, a múlt gyűlés jegyzőkönyve olvastatott fel és hitelesített.

2.) A „Székely-Tanügy“ anyagi állapotát feltűntető számadás adatik be, mely előleges átvizsgálás végett átadatott egy bizottságnak, hogy arról a következő gyűlésre véleményes előterjesztést tegyen.

3.) Tarczali Endre nyilatkozik: hogy a Sepsi-Szent-Györgyön felállítandó „Erőbel-gyermekkert“ tárgyában tervezetét a jövő gyűlésen fogja felolvasni, a mi tudomásul vétetett.

4.) Huszka Gizella értekezést olvas fel ezen tételtől: „A nőnevelés társadalmi szükségessége. Mennyiben lehet ezen kérdéssel kapcsolatban az iskolának a családra.“ Ezen művet bírálta Müller Emilia. Bírálataiban egy pár mellékes megjegyzés után az egész értekezést igen sikerültnek mondja, sőt kiemeli könnyű és folyékony irányát. Ajálja valamely lapban leendő közlésre.

A gyűlés hosszabb tanácskozás után a művet kiadhatónak találta, mit azonban írózó nem fogadott el.

5.) Zajzon Farkas indítványára a gyűlésünkön jelen levő t. Vajna Sándor, tanfelügyelő urat, az egyület tiszteltbeli elnökének megválasztja, mit a tanfelügyelő úr azon szíves ígérettel fogad el, hogy igyekezni fog ezen megtiszteltetésre magát méltóvá tenni.

6.) Elnök előterjeszti: hogy dr. Szász István, gymn. tanár az egyület tagjai közé felvétetni óhajt. A gyűlés örömmel igatja dr. Sz.— urat tagjai sorába.

7.) Bartha Béni indítványozza: hogy miután a „Székely Tanügy“ megszűnt, válassza az egyület hivatalos közlönyének a „Család és Iskola“ című szakközlönyét. Egyúttal felhívja a gyűlést s annak tagjait, hogy ezen most már egyetlen esdélyrészi szakközlöny támogatassa anyagilag és szellemileg, mert ha ezen egyetlen közlönyünk is megszűnik, ez igen sajtóságos világot vetne ez országrész tanfőira. Az egyület ezen indítványt melegen pártolja és támogatását elhatározza. Miután azonban a „Család és Iskola“ homlokzatán csak a „Kolozs-dobokai tanító-egylet“ említettik, nem tudja, ha vajjon elfogadja-e a hivatalos közlönyé való választást a kiadó és szerkesztőség. Ezen kérdéssel felvilágosítást szerezni jegyző bizatik meg *)

8.) dr. Szász István indítványozza: hogy az egyület rendezzen a tél folytán estélyeket, melyen felolvasások, szavalatok stb. tartatnának. A gyűlés ezen indítványt elfogadja és rendező bizottsági tagokul kinevezi: dr. Szász István, Málík József, Zajzon Farkas és Bartha Béni tagokat.

Közli:

Oltváti.

*) Melegen köszönjük a szíves pártolást és ezennel határozottan biztosíthatjuk a t. együletet, hogy minden közérdekű közlőnek teljes készséggel nyitunk tért lapunkban. A hivatalos közlöny címet azonban, azon okból, mert közlönyünk nemcsak az iskolák s illetőleg tanítók érdekében szerkesztetik, hanem a szülők és családok érdekében is, el nem fogadhatjuk, annyival is inkább nem, mert ilyenmő kötelezettséget maga a kiadó egyület sem rótt vállalatlunkra. Éppen azért lapunk homlokán sem áll az, hogy a „kolozs-megyei tanító testület hivatalos közlönye“, hanem csak anyyi, hogy kiadja a most megnevezett testület. Kérjük, fogadja a t. egyület köszönetünk mellett ez őszinte nyilatkozatunkat egyszersűen annak jelöl, hogy mi oly kötelezettséget, a melynek egyben-másban talán a legjobb akaratunk mellett sem felelhetnénk meg, magunkra sem vállalhatunk.

A szerk.

T Á R C A

GYÖNGÉDSÉG és TEKINTÉLY.

I.

Csak két szó, de nevelői eljárásunk akár mint szülőknek, akár mint tanítóknak, e két sarkpont körül forog. Az ember-nevelés nagy feladatának két rejtélyes kulcsa, melyekkel a fejlődő lélek belsejébe hatolunk. És mégis e két eszme a sark-ellentétesség természetéhez hasonló viszonyban van egymással. A gyöngédség hozzánk vonza a növendék szívét, de a jellemfejtés nehéz feladatát egy maga nem oldja meg soha. Olvaszt szívet; lángoló lelkesedést, forró ragaszkodást ébreszt; de önálló akarat-

erőt, szívós kitartást, esügghetetlen munka-képességet aligha fejleszt. A tekintély parancsoló kényszerítéssel idomítja az ellenszegülésre kész ifjú lelket. Mint oltvány mellett a támaszfa, annak növését irányozza, egyenes irányban szoktatja. Adj az így fejtett léleknek önállóságot: és teremtel rendíthetetlen jellem-erőt.

De ad-e a tekintély önállóságot? E nehéz kérdés megoldásához erőt, tehetséget magamban nem érzek, de nyújtok Legouvé nyomán egy életképet, mely szemléhető alakban állítja elénk a kérdést és jól mondják, hogy jól feltenni a kérdést anynyi, mint félig megoldani.

* * *

Tegnap érzékenyen megilletődtem. Még most sem

tértem magamhoz. Éjszakám lelki forrongások, zaklatott izgatottság közt folyt le. Ime az eset, mely azt előidézte.

Tegnap találkozám egy régi jó barátommal, egyikével azon barátoknak, kikkel talán egy évben egy párszor találkoztunk, úgy világgá szor bennünket az élet; de a kiket mégis a baráti vonzódás meg nem lazult köteléke kapcsol hozzánk, oly bensőleg köt egybe a kölcsönös becsülés és vonzalom.

Ha ily baráttal találkoztunk: beszélgetésünk észrevétlenül benyulik a napba, néha az éjbe. Mikor elválunk, mindketten csodálkozva kiáltunk föl: de hát miért ne tudnánk mi egymásnak egy meghatározott napot tűzni ki találkozásra? Hanem azért mégsem tűzünk ki napot és aztán nem is találkoztunk szinte egy évig.

Egy ily benső barátommal találkoztam tegnap.

Elébe sieték, arca szomorú vala.

— Mi bajod? beteg vagy?

— Igen, nagyon beteg; szenvedek azon bajban, mely mai napság az apák közös baja, melyben talán te is szenvedsz, szenvedek azon átkos irány miatt, mely korunkban minden családot felforgatással fenyeget.

— Beszélj világosan, mert nem értelek.

— Azt hiszem, van fiad.

— Van.

— S tegezd-e ő teged?

— Igen.

— Bizonyos voltam benne! És te nem hagyod el őt soha?

— A lehetőségig.

— Ez az, ez az! És nemde imádod őt?

— Kétségen kívül.

— No még ez is! Kitérőttek a használatból ez egyszerű, valódi, józan kifejezést: szeretem, e veszélyes, rontó hatású szóért: imádom.

— De . . .

— És kétségen kívül te vagy tanítója is, tanuló társa is egyszerre, mentora és pajtása és végre barátja, mint mondani szokták?

— De hát egy atya ne legyen fiának barátja?

— Nem. Az apa vezető, az apa mester, az apa bíró; de nem barát. Így összezavarni minden érzelmet azáltal, hogy felforgatjuk a rangkülönbséget: ez anynyi, mint azokat megsemmisíteni.

És mivel gyakorolsz te fölényt a családban és a társadalomban. . . .

— A társadalomban? . . . vágtam szavába, kissé nyugtalanul szakítva őt félbe. Mindketten nem ugyan azon egy korszaktól számítjuk-e az időt? megtagadod-e a forradalmat és műveit?

— Műveit, nem; de ezt az egy hatását, igen. Midőn felforgatá a társadalmat, a forradalom azt újjá teremté; de midőn újjá teremté, a családot felforgatá. Akarom a polgári, a politikai egyenlőséget, akarok egyenlőséget minden téren a család körén kívül. Itt hierarchiát akarok. Akarom, hogy minden érzelem tartsa meg a maga nevét,

és az atyai tekintély ne csökkenjen azon gyöngédített kifejezések által, melyeket elítél ez egy szó: *családfő!*

Mily igaz van Montaignenak, hogy az apák így rejtik el gyermekeik iránti forró érzelmöket. A régi jó időben erre kötelezve érezte magát a szüle. És miért? Megfelel erre is Montaigne. „Azért, hogy fentartsa tisztelt állását.“ Mi mély jelentőségű beszéd és mily távol állunk mi ezen bölcs tartzkodástól — mi, kik minden áron gyöngéd, szerető, imádott apák kívánunk lenni!

— De, barátom, a mai társadalomnak meg van az a nagy előnye, hogy mindenkinek kényére hagyja úgy tenni, mint neki tetszik. Ki tiltja meg neked, hogy a tizenhatodik század apáit utánozd?

— Ki tiltja? Magam. Hát nem a mai kor gyermeke vagyok-e? Nem lágyult-e el szívem ez átkozott elvek hatása alatt? És ha magam azoknak ellenszegülnék, nem hatották-e át környezetemet? Fiam nincs-e behatásuk alatt? Hiszen mint a levegőt, úgy szívjuk be a szeretet e tanát, mely minden áron, talán még a szeretet árán is csak szeretni tanít.

E szavakra hangja, mely eddig fölindult és ingerült vala, egyszerre reszketni kezdte és könybe lábbadtak szemei. Kezét fogtam meg és gyöngéden így szólítottam meg:

Enynyi keserűség nagy szenvedést arúl el. Megsértetek-e, ha kérlek: közöld velem? Biztosítlak senki sem fogja azt jobban átérteni, mint én.

Egy pár pillanatig hallgatott és aztán a mély bánat hangján így kezdte beszélni:

„Jól van, beleegyezem. E vallomás talán könnyebbitni fogja fájdalomat; talán valami jó tanácsosál is szolgálhatsz. Aztán te is apa vagy s fiad még kisebb; talán még okúlhatsz példámon és meg léssz kimélve azon szenvedéstől, melyen én keresztül mentem.

Ha szenvedésem — folytatá nyomott hangon — csak szenvedés volna, bátrabbnak találnál; de hozzájárul még az önvád is. Átkozott gyöngédségem, ha nem is vesztette el, de tévútra vezeté fiam. Ezt nem tudom magamnak megbocsátani!

Kezdtém mindjárt a testi egészségére való túlzott gondoskodáson. Hallottam, hogy Verac marquisnak husz éves kora előtt soha sem volt tűz a szobájában, és midőn atyja január hóban vitte el az udvarhoz, hogy bemutassa XIV. Lajosnak, könnyű tafota ruhában, fehér selyem harisnyában jelent meg. Természetesen a tiz fok hideg rávitte, hogy a váróterem kandallójában égő tűzhöz közeledjék; de atyja szigorú hangon tiltá meg. „Mit, az úrfi melegedni akar, e korban?“ És a szoba másik szegletébe küldé. Ez edző rendszer helyett én mit követtem? És mit követünk mindnyájan? Azon korban, midőn a növények ifjú teste csupa tűz, felöltöztetjük talpig, mellét, kezét, nyakát jól bepácoljuk jó meleg bélelt mellénybe, kaputba, keztyűbe, kendőbe. A ruha rabszolgáivá tesszük gyermekeinket.

— De talán csak nem azt bánod, hogy nem hagy-

tad gyermekedet, mint útea-fattyút ide s tova csavarogni s a hideg sárban fogvacogva rossz cipőben járkalni?

— Ez is túlzás, nem bánt engem egyéb, mint a baj. Nem kell gyermekeinket félmeztelenül kitenni az éghajlat zordonságának; de tetőtől talpig elzárni az egészséges légtől, mely csak megerősítené és megedzené őket: ez a hiba.

— De arról is van szó, hogy ne öljük meg őket. Meggyőződés az, a mi neked is, hogy arra, hogy ember legyen belőlük, előbb — bocsáss meg e köznapí kifejezésért — úteagyereknek kell lennünk. Az úteagyerek nézetem szerint jelent szabad mellett, meztelen nyakat, lélek szakadtáig való futkorázást, le nem törült verejtéket, ázott ruhákat, szabad érintkezést a légkör mindennemű zord behatásával. De melyik korban tegyük ki gyermekeinket e durva életmódnak? Ez a kérdés. Ne okozzunk örökös önvádat magunknak e spártai életrendszer miatt. Míg a növények kicsinyek meleg ágyban, üveg alatt fejlődnek. Mikor megerősödnek hideg földre, szabad légre teszik ki őket. E példát kell követnünk. Gyakran a kis gyerekre fordított gondoskodásnak köszönhető az ifjú ereje.

— Oh bár csak testi nevelését vezettem volna rosszul!

— Bizonyos, hogy mindez csak túl vitt önvádaskodás, mely a lelkiismeret betegsége.

— Nem! A túlzott gyöngédség irányokban: ez a betegség; és azon törekvés, hogy általuk megszeretessük magunkat: ez okozza, hogy minden meglődöl nekik.

Mikor hívott, még foglalkozásaim közepett, is azon a furfangos parancsoló hangon, melyhez a gyermekek olyan jól értenek, bohó elragadtatással mentem, engedtem, engedelmeskedtem. Az ebédnél ugyanazon gyöngesség. Ha anyja egy jó falattal kínálta meg — mert a nők kiváló mérvben tudnak magok iránt étel dolgában önmegtágadók lenni — azonnal elkérte azt tőlem és én oda adtam. Elhítem magammal, hogy ezzel csak példát adék neki a mérsékletre; s egyszersmind tettem elleplezett figyelmeztetés az inyenkedés ellen. De azért ez mégis hiba volt; mert hozzá szoktatám, hogy magát tekintse első személynek a házban; megrendítem lelkébe azon eszmét, melyen nyugszik a családi élet maga, mely a tisztelet alapja: az alárendeltség eszméjét. E nevelés végzetes következményei hamar beállanak. Leszünk barátok, pajtások; de nem apa és fiú. A bizalmas együttlét, a társalgás fesztelen szabadsága csak hamar nem csak a külső tisztaletet, de még a szív hódolatát is elenyésztí. A gyermek hozzá szokott velünk vitatkozásba elegyedni, véleményét fentartani; nem sokára az egyenlőség hangjába belevegyült a kicsinylés hangja is, mely különben is sajátja az ifjúságnak. Olyan forma volt e hangban, mintha mondaná: „Apám, te ehhez nem értesz, kivénültél belőle.“ És tegnap, midőn tizenötödik évébe, tehát a serdültek korába lépett, anyja iránt volt tiszteletlen.

— Anyja iránt?!

— Gondolhatod, mit tettem. Rárohantam, oly erővel kényszerítém letérdepelni az előtt, kit megsértett, oly

dühvel rivaltam rá: „Kérj bocsánatot, kérj bocsánatot!“ hogy belátta: mire lennék képes, ha ellenszegül és engedelmeskedék. Meg kell azt is vallanom, hogy, köny rezgett szemében. De mit használ? a sébzés megtörtént és a baj javíthatatlan.

— Hogyan, barátom, javíthatatlan?

— Igen, javíthatatlan! Milyen lehet ezután viszonyunk? A régi? Soha! Hála istennek, nem jutottam a gyöngeségben anynyira, hogy azok után, a miket láttam, azt tegyem, a mit tettem. De akkor vége a szív önkéntes nyilatkozásának, vége az őszinteségnek! Azaz minden lépten-nyomon csak a feszély . . . kényszer . . . a hidegség, és mihelyt maga úra lesz, az elidegenedés.

A könyvek kezdék remegővé tenni barátom hangját.

— Találhatnék-e legalább gyógyszert e bajra a tekintélyhez, az engedelmességhez való visszatérésben?

Nem! Fog engedelmeskedni, ez bizonyos; engedelmeskedni fog taglejtéssel, szóval, testileg; de ama benső és mély érzés, mely az engedelmességet szentesíti, mert azt átalakítja tiszteletteljes hódolatá, ama benső érzés, mely meghajtja a gyermek homlokát és meg szívét is az apa előtt, mint nála fensőbb lény előtt: e szent, ez életadó érzés meghalt, megöltém azt! Oh barátom, milyen igazuk vala apáinknak! Ők a család alapjává a tekintélyt tevők és így a ragaszkodás is megmaradt és növekedék a tekintély védszárnya alatt. Mi megfordítók a viszonyt és a szeretetet tevők első helyre: ugyanakkor leromboltuk a szeretetet és tekintélyt egyszerre.

Fiad van, okúlj példáman. Ne folytass vele közös életet! Ne legyen köztetek bizalmosság, barátkozás; de legyen tekintély, tekintély!

Hegedüs István.

(Folytatjuk.)

VEGYESEK.

— Az „országos kisdedovó egyesület“ új palotája a múlt hó 21-én fényes ünnepélyvel nyitattott meg a fővárosban. Ez ünnepély, — mint a „Hon“ írja — „a legfényesebbek egyike volt, minőt valaha egy egyesület szűk körén belől ünnepeltek.“ Különös fényt adott az egészséges és jó levegőjű helyen, az eddigi rózsá-, most már óvóútcában épült, díszes két emeletes épület megnyitásának már csak az is, hogy arra a király és királyné ő felségeik is megjelentek. Ott voltak Tiszá, Trefort és Szende miniszterek; továbbá Várady Gábor, Jókai Mór, Ráth főpolgármester, Bója Gergely tanfelügyelő, P. Szathmáry K., Ballagi Mór, Molnár Aladár s még több más kitűnő államférfi és tanügybarát. A megnyitó beszédet az egyesület másodelnöke, Várady Gábor tartotta; utána P. Szathmáry Károly, a kisdedovás ügyének e fáradhatatlan apostola, olvasta föl nagy hatás mellett „A teljesült álm“ című alkalmi költeményét. Ez után előbb Bója G. tanfelügyelő a kormány részéről s utána Ráth K. főpolgármester a főváros részéről üdvözölték az üdvös tevékenységű egyesületet, a melynek múltjából — a „Hon“ tudósítása szerint — ezennel örömmel iktatjuk ide a következő adatokat. — „Az egyesület leg-

első kezdete 1836-ból ered, midőn márc. 5-én a nemzeti casinó termében több lelkes honleány és honfi kedvezményezésére tartott gyűlésen a „kisedővő intézeteket Magyarországon terjesztő egyesület“ megalakult. Ez egyesület Feszetics Leó gróf elnöke alatt 1837-ben Tolnában, 1843-ban pedig Pesten a Valeróútcában óvóképezdét állított föl. Ez időtől kezdve 1875-ig 443 nevelő került ki ez intézetekből. — A forradalom után az egyesületre nehéz napok következtek. Az egyesület iránti buzgalom megcsökkent s az óvóképezdében évről-évre alig lézengett egy pár tanuló, 1854-ben meg éppen egy sem volt. A főváros terén keletkezett idegen nyelvű Fröbel-féle egyesületek működése folytán a nemzeti műveltség terjesztésére irányult ez egyesület mind több-több tért kezdett veszteni a társas életben. Ily csüggesztő állapotok közt P. Szathmári Károly vette az ügyet kezébe, s az az iránt érdeklődőket 1873. jan. 26-ára gyűlésre hívta össze Pestnegye házában nagytermébe. E gyűléstől datálódik a kisedővővelnek újabb föllendülése; megalapított az „országos kisedővő egyesület“, mely azonnal képezdét, majd az árváknak menedékházat nyitott. Csakhamar belátták azonban, hogy a közös cél előmozdítása legkönnyebben elérhető az erők tömörítése által. Így jött létre 1874. jun. 25-én a két egyesület egyesülése „Országos kisedővő egyesület“ czim alatt. Az egyesülés hatalmas lendületet adott az ügynek. Az elnökséget Tisza Kálmán és Ürményi J., a másodelnöki helyeket gr. Szapáry Gyuláné és Várady Gábor foglalták el. Azonkívül a főváros és az ország legelőkelőbb egyénei szentelték buzgalomukat az egyesület céljainak. — Az eszme mind nagyobb hullámokat vert az országban, 1875 nyarán már 200 hasoncelű egyesület volt az országban; a főváros területén levő kisebb egyesületek önkönyt csatlakoztak a központéhoz, s az egyesület csakhamar hozzá foghatott a nagy munkához, hogy céljának megfelelő külön épületet emeljen. Az épület, egyesek és testületek, valamint az állam és főváros segélyzése mellett most már fönáll, s a mai fölkavató ünnepély lelkesült hangulata mindenkit meggyőzhetett arról, hogy az egyesület az ezután reá váró szerencsésebb körülmények közt fokozott buzgalommal fog háladni kitűzött célja felé.

— Jó angyalfia! Aradon nem régiben egyesület alakult a végre, hogy az iskolába járó, szegény gyermekeket a téli időnyre ruhával segélyezze. És a nemes hivatású egyesület — igen helyesen — nem csak pénzadományokat gyűjtött e célra, hanem viseltes ruhákat is, a melyeket aztán saját költségén javíttatott ki s illetőleg alakíttatott át. Ily módon már a múlt karácson estején 41 szegény gyermeket ruházott fel ez egylet, a melynek üdvös működését valóban méltán ajánlja utánzásra méltónak az „Aradvidéki tanító egylet“ élénk kis közlönye.

— A közoktatási miniszter úr igen helyes és a tanítók hálás elismerését méltán kiérdemlő intézkedést tett azzal, hogy az állam költségén kiadott „Néptanítók Lapja“ mellé új évtől kezdve ingyen mellékletül a „Házi-ipar Lapja“-t is megküldeti. Hasonlóképpen üdvös és idején való intézkedés volt ő nagymélt. részéről az is, hogy segítette és biztosította a létrejövését egy országos taneszköz-raktárnak, a melynek bizonyos államsegély melletti felállítására Görög István úr azzal a kötelezettséggel vállalkozott, hogy a hazai nép- és polgári iskolák, tanítóképezdék, középtanodák s ál-

talában mindennemű tanintézetek számára megszabott áron szolgáltatandja a szükséges taneszközöket, s azokat, mennyire csak lehet (s pedig miért ne lehetne?) ezután hazai iparosokkal készítteti.

— Városi polgári iskolánk igazgatósága az iskolaszéktől nyert felhatalmaztatása alapján közelebbről elhatározta, hogy többé ez intézetünkben se tartassanak félévi vizsgálatok: hanem helyettük 3-3 havi időközrel kiadandó Értesítők útján értesíttessenek az érdekelt szülők gyermekeik haladásáról s magukviseléséről. — Reméljük, hogy nem sokára hasonlót jelenthetünk városunk azon felekezeti tanintézeteiről is, a melyekben még most is fenn áll a sok ok nélkül való zaklatással s talán még zakatával is járó félévi vizsgálat.

— A „Polgári Iskola“ című szakközlöny szerkesztését Gyulay Béla lemondása után Prámer Ágoston vette át. Midőn az új szerkesztőt őszintén üdvözzöljük s működéséhez sikert kívánunk; egyszersmind kockáztatjuk azt a kérdést, a mely már a közgyűlésen is felmerült volt, — azt t. i., hogy nem látja-e még a választmány eljötnök az időt arra, hogy közlönyét ezután havonként legalább kétszer jelentesse meg? — Bizony keveset lehet elmondani havonként 1 ivon; pedig elmondani valónk — úgy hisszük — csak van elég. De hogy idővel terünk is több legyen, ajánljuk az érdekeltek figyelmébe e szakközlönyt addig is, míg kibővíthetné a tömegesebb pártolás. Az előfizetési ára egész évre 2 frt, s az Eggenberger-féle könyvkereskedésbe, Budapestre, küldendő.

— Nyilvános nyugtatóványok. (Folytatás.) E lap 1877-ki folyamára előfizettek:

a) egész évre 3 frttal:

17. Állami iskola Veresegyházán. 18. Községi iskola Sepsiszt. Királyon. 19. Állami leányiskola Kovásznán. 20. Községi iskola Rimaszombaton. 21. Kilyéni Endre felső népisk. tanító B.-Hunyadon. 22. Gáspár János kir. tanfelügyelő Nagy-Enyeden. 23. Sándor Domokos képezdei igazgató Déván. 24. Negritiu Fekete Mihály igazgató és lapszerkesztő Szamosujvárt. 25. Állami iskola Csúcs-Koppándon. 26. Az unitárius középtanoda tanári kara Tordán.

b) az I. félévre 1 frt 50 krjával:

27. az állami tanító képezde Sárospatakon. 28. az állami tanító képezde önképző köre Sz.-Kereszturon. 29. az állami iskola Felső-Szálláspatakon. 30. az állami iskola Brassóban. 31. a községi iskola Felső-Rákoson. 32. a közös iskola Ráton. 33. a csongrádmegyei egyesült tanító testület Szegeden. 34. Baló Sándor ev. ref. lelkész helyt. 35. Darkó József ev. ref. lelkész Bágyonban. 36. Darkó Ottilia k. a. gyermekkertésznö helyt. 37. Dézsi Gyula ev. ref. lelkész Gyalúban. 38. Dömötör Krisztina k. a. tanítónő Keeskeméten. 39. Dombi Sándor gymn. köztanító Tordán. 40. Erdélyi Imre tanító Szathmárt. 41. Fodor Dániel polg. isk. tan. Zilahon. 42. Faluvégi András tanító Árkoson. (Folyt. a jövő számban.)

Kolozsvárt, 1877 január 29-én.

Propper Ferenz

a kolozsmegyei tanító-testület pénztárnoka.

Felelős szerkesztő: YÁRADI KÁROLY.